

MARCIN WIŚNIEWSKI

marcin.wisniewski@ue.poznan.pl

*Przerzucalność podatku bankowego w Polsce –
próba oceny skali zjawiska*

Shifting of the Bank Tax in Poland – an Assessment Attempt

Słowa kluczowe: podatki; przerzucanie podatków; podatek bankowy; bank; system bankowy

Keywords: taxes; tax shifting; bank tax; bank; banking system

Kod JEL: E62; G21; H20; H25

Wstęp

Działalność wybranych instytucji finansowych w Polsce została obciążona od 1 lutego 2016 r. nową daniną publiczną w postaci podatku majątkowego (od tzw. aktywów netto), obciążającego przede wszystkim banki i inne instytucje kredytowe oraz zakłady ubezpieczeń. Z uwagi na to, że ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych w największym stopniu obciąża sektor bankowy, przyjęło się nazywać wprowadzony podatek bankowym i tak jest również w niniejszym opracowaniu.

Zasadniczym celem wprowadzenia opisywanego podatku jest przysparzanie dodatkowych dochodów budżetowych, dzięki którym możliwe będzie realizowanie wdrażanych programów rządowych. Jednakże oprócz powiększania zasobu środków publicznych nowy podatek, co oczywiste, obciąża finansowo działalność banków. Instytucje kredytowe z kolei, chcąc uniknąć negatywnych konsekwencji obciąż-

zeń fiskalnych, próbują je przenieść na inne podmioty, w tym na swoich klientów. W niniejszym artykule podjęto próbę oceny skali zjawiska przerzucalności podatku bankowego w Polsce.

1. Istota przerzucalności podatków

Podatki stanowią zasadnicze źródło dochodów budżetowych. W polskim ustawodawstwie zapisano, że podatek to „publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej” [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, art. 6]. W Polsce podmiotem czynnym podatku (czyli nakładającym podatek) jest państwo oraz samorząd terytorialny. Z kolei podmiotem biernym, zobowiązanym do uiszczenia podatku (czyli podatnikiem), może być osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej. Wyróżnia się podatnika formalnego (czyli podmiot płacący podatek) oraz podatnika rzeczywistego (czyli podmiot, który bezpośrednio ponosi jego ciężar) [Smoleń, Wójtowicz (red.), 2015, s. 9–10]. Inne stosowane określenia to: podatnik w ujęciu prawnym (płacący daninę) i podatnik w sensie ekonomicznym (ponoszący jego ciężar). Co ważne, podatnikiem w sensie prawnym i ekonomicznym mogą być zupełnie różne podmioty [Bernal, 2016, s. 20].

Rozszczenie osoby podatnika formalnego i rzeczywistego tak, że są to dwa odrębne podmioty, może nastąpić w dwóch sytuacjach: w przypadku tzw. podatku pośredniego i przy zjawisku tzw. przerzucalności podatku. Podatek pośredni (aktualnie przede wszystkim podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy) w swej budowie rozdziela osoby podatnika formalnego i rzeczywistego. Podatek kształtuje wysokość ceny i jest niejako „z urzędu” w niej uwzględniony. Podatnikiem formalnym w takiej sytuacji są producenci bądź sprzedawcy towarów, a także świadczący odpłatnie usługi, natomiast podatnikiem rzeczywistym – anonimowy nabywca towaru, który płaci cenę zawierającą kwotę wliczonego do niej podatku [Wójtowicz (red.), 2011 s. 137–138].

Drugim wymienionym przypadkiem jest zjawisko przerzucalności podatku, które polega na „żywiolowym, często wbrew woli podmiotu czynnego (państwa lub samorządu), rozczepieniu osoby podatnika formalnego i rzeczywistego i przerzuceniu ciężaru ekonomicznego podatku przez podatnika formalnego na inny podmiot, który staje się przez to podatnikiem rzeczywistym”. Przerzucalność podatku może następować w dwojaki sposób [Smoleń, Wójtowicz (red.), 2015, s. 11]:

- a) przerzucalność „w przód” – obciążanie ekonomicznym ciężarem podatku konsumenta (nabywcy towaru lub usługi) przez podwyższenie ceny sprzedaży,
- b) przerzucalność „w tył” – przenoszenie ciężaru podatku na:
 - dostawcę surowca – przez obniżenie ceny za dostarczany producentowi surowiec,

- zatrudnionego u producenta pracownika – przez obniżenie wysokości płacy temu pracownikowi.

Opisywane zjawisko może wystąpić, gdy nie stoją na przeszkodzie bariery prawne lub ekonomiczne. Przykładowo skala tego zjawiska może być ograniczana przez różnego rodzaju działania państwa lub samorządu, w tym dodatkowe regulacje prawne.

2. Podatek bankowy w Polsce – istota i cel wprowadzenia

Celem wprowadzenia podatku bankowego jest według projektodawców (projekt poselski) „pozyskanie dodatkowego źródła finansowania wydatków budżetowych, w szczególności wydatków społecznych, o których jest mowa w programie rządu”. Projektodawcy uzasadnili nową daninę koniecznością zwiększenia udziału sektora finansowego w finansowaniu wydatków budżetowych [Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o podatku od niektórych instytucji finansowych].

Obciążanie sektora bankowego dodatkowymi daninami – oprócz typowego podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) – zauważalne jest w ostatnich latach w Europie i fakt ten stał się uzasadnieniem dla wprowadzenia tego podatku w Polsce. Należy jednak zauważyć, że w przypadku krajów, które wdrożyły taki podatek, ma on charakter albo podatkowy (Finlandia, Francja, Holandia, Łotwa, Portugalia, Węgry, Wielka Brytania), albo prewencyjno-ostrożnościowy, tzn. środki płacone przez banki mają przeciwdziałać angażowaniu się banków w zbyt ryzykowne działania i/lub tworzyć fundusz stabilizacyjny (Austria, Belgia, Cypr, Niemcy, Słowacja, Szwecja) [Pawłowicz, 2015]. Oceniając polskie rozwiązanie, należy wskazać, że ma ono charakter czysto podatkowy. Wynika to: z uzasadnienia projektu i z konstrukcji ustawy, w tym np. z faktu, że jest to podatek zasilający budżet państwa (a nie fundusz stabilizacyjny), poza tym jest to podatek majątkowy, a nie dochodowy; ze szczegółowych przepisów, np. art. 12, który uniemożliwia odliczanie kwoty podatku bankowego od podstawy opodatkowania podatkiem CIT.

Jedynymi przepisami, które mogą mieć charakter inny niż podatkowy (np. stymulujący konkurencję na rynku bankowym i ubezpieczeniowym), są przepisy wprowadzające wyłączenia/ograniczenia podatku (*lump sum*) dla podmiotów nowych i posiadających mniejszy potencjał niż funkcjonujące już instytucje. W tym przypadku danina dotyczy, w pewnym uproszczeniu, banków, które posiadają aktywa ponad kwotę 4 mld zł, oraz ubezpieczycieli, których aktywa są wyższe od 2 mld zł. Ponadto wyłączenia dotyczą, ogólnie rzecz biorąc, podmiotów realizujących postępowania naprawcze, a także przedmiotowo – papierów wartościowych wyemitowanych przez Skarb Państwa i Narodowy Bank Polski [Ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, art. 5].

3. Wpływ podatku bankowego na sytuację finansową banków

Jak wskazano powyżej, celem wprowadzonego podatku jest zwiększenie udziału banków i ubezpieczycieli w finansowaniu wydatków budżetu państwa. Ustawodawca uznał, że dotychczasowe podnoszenie podatków (w tym przede wszystkim VAT) zwiększało obciążenia obywateli, zaś w tym czasie instytucje finansowe (w tym banki) tych ciężarów nie ponosiły równie dotkliwie. Podatek bankowy ma zatem na celu odebranie znaczącej części „zysków” bankom i przeznaczenie ich na realizację funkcji redystrybucyjnej finansów publicznych. Jasne jest wobec tego, że nowa danina ma wpłynąć na pogorszenie się dotychczasowej sytuacji finansowej banków oraz na próby „przerzucania” nowych obciążeń podatkowych na ich klientów.

Na wstępie badania trzeba wskazać, że już samo uzasadnienie wprowadzonej ustawy nie jest do końca poprawne, ponieważ relatywnie rentowność banków w Polsce nie była – wbrew wskazaniom projektodawców – na bardzo wysokim poziomie. Wartość wskaźnika rentowności kapitałów własnych (ROE) była w bankach na porównywalnym poziomie, jak w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych. Na podobnym, a nawet niższym, poziomie kształtowała się w ostatnich latach stopa zwrotu indeksu WIG-Banki na GPW w porównaniu do innych indeksów branżowych. Dodatkowo zauważalna jest w ostatnim czasie tendencja do zwiększania obciążeń banków skutkami innych regulacji. Wśród nowych obciążeń banków należy wymienić wzrost składek na Bankowy Fundusz Gwarancyjny (w związku z wypłatami środków dla deponentów SKOK-ów), wpłaty na fundusz wsparcia kredytobiorców mieszkaniowych prowadzony przez BGK oraz potencjalne obciążenia z tytułu restrukturyzacji kredytów we frankach szwajcarskich, a także negatywne skutki wdrażania dyrektyw unijnych w zakresie płatności (wymagające obniżenia kosztów usług płatniczych) oraz regulacje dotyczące wymogów kapitałowych [Deloitte i IBnGR, 2015].

W świetle powyższych uwag należy uznać, że kolejne obciążenie, jakim jest podatek bankowy, musi wpłynąć i wpływa w rzeczywistości na pogorszenie wyników finansowych banków. Zgodnie z najbardziej aktualnymi w chwili przygotowania opracowania danymi KNF w pierwszych trzech kwartałach 2016 r. ogółem 18 banków zapłaciło 2331 mln zł podatku bankowego. Wyniki banków pogorszyły się w relacji do sumy aktywów (spadek ROA z 1,1% do 0,93%) i w relacji do kapitałów własnych (spadek ROE z 9,2% do 8,56%). Trzeba pamiętać, że w badanym czasie odnotowano wzrost dochodów z pozostałej działalności bankowej, który był incydentalny, gdyż wynikał z rozliczenia sprzedaży udziałów w VISA Europe Limited – dodatkowy dochód był na poziomie aż 2465 mln zł, bez niego wyniki byłyby o 20% gorsze w stosunku do analogicznego okresu 2015 r. Sytuacja byłaby na pewno gorsza, gdyby nie poprawa wyniku na działalności odsetkowej, któremu towarzyszyła podwyżka marży odsetkowej [Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, 2016, s. 14–16], zatem stopniowe przerzucanie obciążeń podatkowych na klientów, o czym dalej.

Warto przytoczyć również wyniki badania oczekiwań banków dotyczących ich rezultatów finansowych, jakie wykonał Ernst&Young w 2016 r. Przeprowadzone

analizy wskazują na oczekiwany w ciągu najbliższego roku wzrost wartości wskaźnika kosztów funkcjonowania o 2,55% i spadek wartości wskaźnika ROE o 3,33%, co stanowi najgorszy wynik w Europie [Ernst&Young 2016].

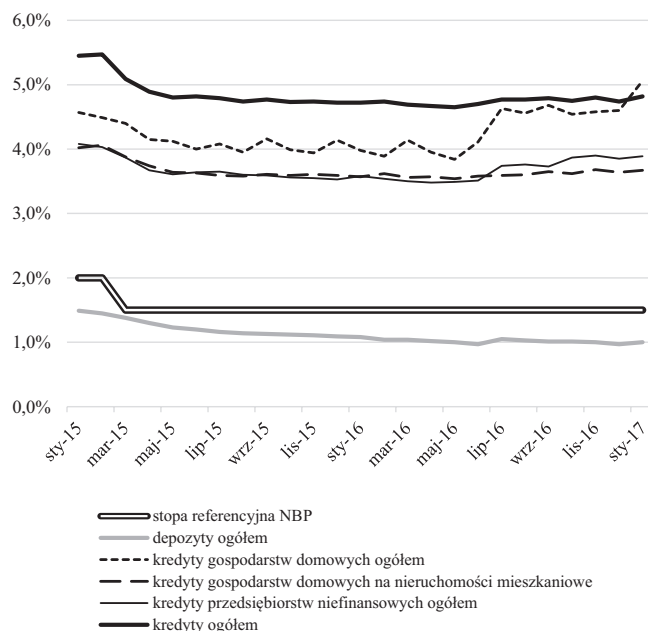
4. Ocena skali przeczalności obciążeń podatkowych banków

Większość banków w Polsce (pod względem kapitalizacji i udziału w rynku) stanowią banki komercyjne, funkcjonujące w formie spółek akcyjnych. Z tego faktu wynika, że nowe, dodatkowe obciążenie fiskalne ich działalności pociągnie za sobą szereg procesów dostosowawczych tych instytucji, mających na celu przede wszystkim przeniesienie skutków obciążeń podatkowych na inne podmioty. Skutków opisywanych regulacji należy szukać pod postacią przeczalania obciążeń podatkowych. Zjawisko to, z uwagi na fakt, że opisywany podatek jest podatkiem majątkowym, jest utrudnione, co nie znaczy, że nie jest możliwe.

Jak wskazano na wstępie, przenoszenie obciążeń może być dokonywane „w przód” i „w tył”. Przechalanie podatków „w przód” w analizowanym przypadku oznaczałoby zwiększanie kosztów kredytu dla klienta banku, w tym wzrost oprocentowania kredytów i/lub wzrost różnorodnych prowizji i opłat. Aby utrudnić bankom te działania, ustawodawca zapisał, że „wprowadzenie podatku nie może stanowić podstawy do zmiany warunków świadczenia usług finansowych i ubezpieczeniowych wykonywanych na podstawie umów zawartych przed dniem wejścia ustawy w życie” [Ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, art. 14]. W świetle prawa przenoszenie obciążeń podatkowych może mieć miejsce wyłącznie dla nowych (zawartych od lutego 2016 r.) umów o świadczenie usług finansowych.

W celu zbadania występowania zjawiska przenoszenia obciążeń podatkowych „w przód” na rys. 1 przedstawiono kształtowanie się przeciętnego oprocentowania kredytów i depozytów na tle wysokości stopy referencyjnej NBP. Obniżka stóp procentowych, która została dokonana w lutym 2015 r., spowodowała obniżkę oprocentowania zarówno depozytów, jak i kredytów. Od tego czasu stopy procentowe NBP pozostawały na niezmiennym poziomie (stan na marzec 2017 r.). Pomimo tego można zaobserwować stały spadek przeciętnego oprocentowania depozytów. Z kolei oprocentowanie kredytów w tym okresie najpierw sukcesywnie spadało, aby od maja 2016 r. przejść w trend zwykły. Tendencja ta dotyczy kredytów udzielanych przez banki gospodarstwom domowym oraz przedsiębiorstwom niefinansowym. Porównując wysokość oprocentowania depozytów i kredytów, trzeba zauważyć, iż różnica pomiędzy nimi (marża odsetkowa) wykazuje tendencję wzrostową – od stycznia 2016 r. do stycznia 2017 r. odnotowany wzrost wyniósł 0,2 p.p. W tym okresie, tj. od momentu wprowadzenia podatku bankowego, zauważalny jest przede wszystkim wzrost oprocentowania kredytów udzielanych przez banki gospodarstwom domowym oraz instytucjom niekomercyjnym działającym na rzecz

gospodarstw domowych o ponad 1 p.p., a także wzrost oprocentowania kredytów dla przedsiębiorstw o około 0,4 p.p. Warto zaznaczyć, że w przypadku kredytów udzielanych gospodarstwom domowym wzrost dotyczył przede wszystkim kredytów konsumpcyjnych, zaś w przypadku kredytów na cele mieszkaniowe wzrost oprocentowania był niewielki i wystąpił dopiero od września 2016 r. o 0,1 p.p.

Rys. 1. Przeciętne oprocentowanie depozytów i kredytów w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Regulacja zapisana w art. 14 ustawy tylko spowolniła proces zmiany warunków umów, czego dowodem jest wystąpienie z opóźnieniem podwyżek oprocentowania kredytów. Z danych NBP wynika, że największe wzrosty oprocentowania nowo udzielonych kredytów w stosunku do przeciętnego oprocentowania wszystkich kredytów dotyczyły należności od gospodarstw domowych.

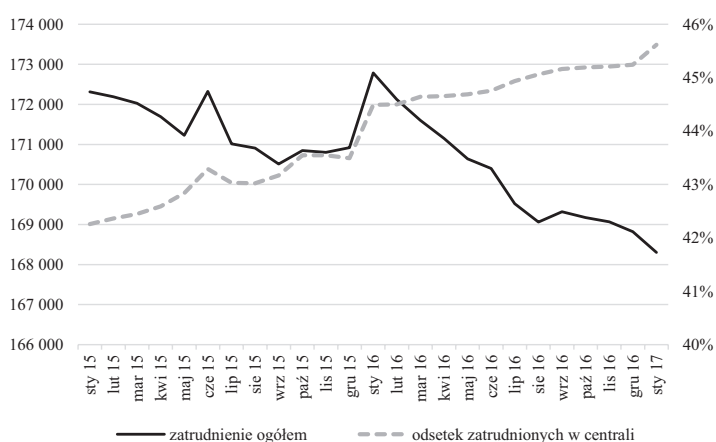
Zdaniem NBP skutki wprowadzenia opisywanego podatku dla polityki kredytowej oraz struktury portfeli kredytowych banków prawdopodobnie nie zmaterializowały się jeszcze w pełni. Po wprowadzeniu podatku można było zaobserwować wzrost dynamiki akcji kredytowej w segmentach o najwyższej zyskowności oraz wzrost marż w pozostałych segmentach. Faza akomodacji systemu bankowego nadal trwa, o czym świadczy skala dotychczasowych podwyżek marż, która była niższa niż wysokość obciążenia podatkowego. Dlatego nie można wykluczyć, że banki nadal będą podwyższały marże i opłaty kredytowe oraz optymalizowały podstawy opodatkowania w celu skompensowania kosztów nowego podatku [NBP, 2016, s. 39].

Należy też zaznaczyć, że przerzucenie podatku „w przód” będzie dotyczyło i dotyczy również innych instytucji finansowych objętych opisywanym podatkiem, w szczególności zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. Skutków nowych regulacji można dopatrywać się we wzroście składek ubezpieczeniowych, głównie w obrębie nierentownych produktów, w tym przede wszystkim ubezpieczeń komunikacyjnych [Marszalewski, 2016, s. 107].

Na rys. 1 zobrazowano ponadto przerzucanie obciążeń podatkowych „w tył” – dotyczy to opisywanego spadku oprocentowania depozytów. Banki obniżają koszty pozyskiwania kapitału, redukując koszty odsetkowe i tym samym dochody swoich depozytariuszy. Skutkiem spadku dochodowości depozytów może być ograniczenie wielkości oszczędności, a przez to zdolności banków do udzielania kredytów i zablokowanie ważnego źródła finansowania inwestycji w Polsce.

Przerzucanie podatków „w tył” oznacza także przenoszenie obciążeń na pracowników banków, a dokładniej na wielkość zatrudnienia i wzrost wymagań wobec pozostałych pracowników. Redukcja zatrudnienia w bankach trwa od 2011 r. (według danych KNF), jednakże – jak się wydaje – dodatkowe koszty związane z podatkiem bankowym mogły ten proces nasilić.

Na rys. 2 przedstawiono wielkość zatrudnienia w sektorze bankowym w Polsce. Zauważalna jest tendencja do redukowania liczby zatrudnionych, jednakże ten fakt dotyczy przede wszystkim osób pracujących w oddziałach banków, na co wskazuje rosnący udział pracowników zatrudnianych w centralach banków. Z dostępnych w trakcie przygotowywania tego opracowania danych KNF wynika, że w pierwszych trzech kwartałach 2016 r. zatrudnienie w oddziałach banków spadło o 1,6 tys. osób i jednocześnie sieć sprzedaży zmniejszyła się o 243 placówki [Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, 2016, s. 6].

Rys. 2. Zatrudnienie w sektorze bankowym w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [KNF, 2017].

Zjawiska te są wynikiem zmiany sposobu funkcjonowania banków, tzn. coraz więcej banków decyduje się na świadczenie usług innymi niż tradycyjne kanałami, zwiększając ofertę usług elektronicznych. Ponadto z badań prowadzonych wśród bankowców wynika, że większość z nich wskazuje na to, iż w ostatnich latach wzrosła liczba ich obowiązków oraz presja związana z koniecznością wykazywania się coraz lepszymi efektami pracy. Badania pokazują, że również płace pracowników zostały zamrożone, a wśród osób, których wynagrodzenie się zmieniło w ostatnim czasie, więcej było przypadków obniżek płac niż podwyżek [Bankier, 2016].

Na opisywane zjawiska wpływ mają też procesy przejęć i fuzji banków – Alior Bank i BPH, BGŻ i BNP Paribas oraz Nest Bank (FM Bank PBP) powstały z połączenia Smart Banku i BIZ Banku. Procesy łączenia banków i zmiany sposobów świadczenia usług wynikają z konieczności optymalizacji działalności banków związanej z koniecznością redukcji kosztów funkcjonowania tych instytucji, w tym kosztów osobowych.

Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, że wprowadzony od lutego 2016 r. podatek od niektórych instytucji finansowych wpłynął na pogorszenie sytuacji finansowej banków, co pokazują wyniki finansowe tych instytucji. W wyniku optymalizacji swojej działalności banki uruchomiły proces przerzucania obciążeń podatkowych na swoich klientów (podnosząc koszty kredytu i obniżając oprocentowanie depozytów) oraz pracowników (przede wszystkim przez zwolnienia i zwiększanie obowiązków pozostałych pracowników).

Trzeba rozważyć zasadność wprowadzonego podatku, ponieważ jego skutki w znacznej mierze dotyczą nie tylko banków, ale również ich klientów i pracowników. Jak się wydaje, władza publiczna przywiązuje większą wagę do poziomu uzyskanych dochodów niż do konsekwencji wprowadzanych podatków dla podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych. Taką prawidłowość zauważono w działaniach poprzednich rządów [Bernal, 2014, s. 297] i nadal można to obserwować, czego przykładem jest opisywany podatek.

Ważną kwestią pozostaje bezpieczeństwo systemu bankowego w Polsce, które jest zależne od kondycji finansowej samych banków, która została tą daniną osłabiona. Poza tym należy pamiętać, że zarządy banków nie są zainteresowane „dotowaniem” programów rządowych, tylko – jako organy podmiotów komercyjnych – dostarczaniem zysków swoim właścicielom, stąd przerzucanie nowych obciążeń fiskalnych należy uznać za coś zupełnie normalnego. Ostatecznie można mieć obawy, że sam podatek, z którego środki miały wspomagać rozwój kraju, może okazać się czynnikiem hamującym go z uwagi na zwiększenie kosztów kredytu w gospodarce i inne wskazane powyżej negatywne skutki.

Bibliografia

- Bankier, *Jak pracuje się w bankach*, Raport Bankier.pl, 2016.
- Bernal A., *Metody badania przeczucalności podatku dochodowego od korporacji*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, z. 273.
- Bernal A., *Przechucalność podatku od towarów i usług na rynku księzek*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4.
- Deloitte i IBnGR, *Rentowność sektora bankowego w Polsce*, Kongres Bankowości Detalicznej, Warszawa 2015.
- Ernst&Young, *European Banking Barometer – 2016*, 2016.
- KNF, *Dane miesięczne sektora bankowego – maj 2017*, www.knf.gov.pl [dostęp: 10.04.2017].
- Marszałewski M., *Wpływ ustawy o podatku od niektórych instytucji finansowych na rynek ubezpieczeniowy*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2016, nr 1.
- NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, Warszawa 2016.
- Pawłowicz L., *Stanowisko Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową wobec opodatkowania banków w Polsce*, Gdańsk 2015.
- Smoleń P., Wójtowicz W. (red.), *Prawo podatkowe*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. 1997, nr 137, poz. 926).
- Ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych (Dz.U. 2016, poz. 68).
- Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Informacja o sytuacji banków w okresie I–IX 2016 r.*, Warszawa 2016.
- Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o podatku od niektórych instytucji finansowych, Druk nr 75, Sejm RP.
- Wójtowicz W. (red.), *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.

Shifting of the Bank Tax in Poland – an Assessment Attempt

In this paper the author attempts to investigate the phenomenon of shifting the tax burden from a formal taxpayer to the real one in the case of the tax on some financial institutions, introduced in Poland in February 2016. The new tax is generally levied on the banking sector. Therefore, firstly, the analysis of the impact of the new burden on the financial situation of banks has been analyzed. The deterioration of banks' situation triggers the tax shifting phenomenon, so secondly, an attempt to assess the scale of bank tax shifting “forward” and “backward” has been made.

Przechucalność podatku bankowego w Polsce – próba oceny skali zjawiska

W niniejszym artykule podjęto próbę zbadania zjawiska przeczucania obciążeń podatkowych z podatnika formalnego na rzeczywistego w przypadku wprowadzonego w Polsce w lutym 2016 r. podatku od niektórych instytucji finansowych. Z uwagi na fakt, że nowa danina publiczna obciąża przede wszystkim sektor bankowy, dokonano na wstępie analizy wpływu nowego podatku na sytuację finansową banków, której pogorszenie uruchamia badane zjawisko. Następnie podjęto próbę oceny skali przeczucania obciążeń podatkowych banków „w przód” i „w tył”.